

NEOVISNOST SUDSTVA

1. VANJSKA NEOVISNOST

Prema Ustavu Republike Hrvatske u Republici Hrvatskoj državna je vlast ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu. Načelo diobe vlasti uključuje oblike međusobne suradnje i uzajamne provjere nositelja vlasti propisane Ustavom i zakonom.

Nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj je Hrvatski sabor (dalje: HS). U Hrvatskom saboru postoji poseban odbor za pravosuđe koji raspravlja o pitanjima vezanim uz pravosuđe. To uključuje kako raspravu o prijedlozima zakona koji se tiču pravosuđa, ali i raspravu o stanju u pravosuđu. Državno sudbeno vijeće (tijelo koje imenuje i razrješuje suce) dužno je u postupku imenovanja i razrješavanja suca pribaviti mišljenje tog odbora Hrvatskog sabora. Mišljenje tog odbora nije obvezujuće za Državno sudbeno vijeće (dalje: DSV).

Ne postoji posebna institucija nadzora zakonodavne vlasti nad sudbenom vlasti. Međutim, ne postoje ni zapreke da se zakonodavnoj vlasti daju informacije koje se tiču organizacije rada sudova, što uključuje i podatke o brojnosti određenih postupaka, njihovom trajanju i slično. U pogledu provođenja konkretnih sudskih odluka, odnosno, postupaka zakonodavna vlast nema nikakvih ovlasti u odnosu na sudbenu vlast.

Imunitet i odgovornost sudaca

Ustavom države jamči se poseban imunitet sucima. Suci ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje pri donošenju sudbene odluke, osim ako bi bilo riječ o kršenju zakona od strane suca što je kazneno djelo. Taj poseban imunitet sudaca razrađuje se i kroz zakone.

Postoji primarna odgovornost Republike Hrvatske za štetu koju u obnašanju sudačke dužnosti nanese sudac građaninu ili pravnoj osobi, svojim nezakonitim ili nepravilnim radom. Republika Hrvatska može od suca zahtijevati naknadu isplaćene svote samo ako je sudac štetu učinio namjerno ili iz krajnje nepažnje. Odgovornost sudaca za naknadu takve štete je, dakle, supsidijarna.

Postoje osim toga i posebni propisi koji uređuju pitanje kaznene odgovornosti sudaca ako on počini kazneno djelo u obavljanju sudačke dužnosti. Sudac ne smije biti pritvoren niti se protiv njega smije pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja DSV.

Donošenje Zakona

Sudovi u Republici Hrvatskoj nisu ovlašteni predlagati zakone. Međutim, imaju mogućnost inicijative zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, koje su ovlaštene predlagati zakone, da to učine.

U praksi Vlada Republike Hrvatske, nacрте, a zatim i prijedloge zakona u pravilu dostavlja Vrhovnom sudu Republike Hrvatske (dalje: Vrhovni sud) koji na te materijale može dati prijedloge i primjedbe. Kada je riječ o nacrtu zakona ili drugog propisa kojim se utvrđuje ovlast suda ili drugo pitanje važno za rad suda ili obavljanje sudbene vlasti, onda mišljenje o takvom nacrtu ili prijedlogu daje opća sjednica Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koju čine svi suci tog suda. Državni proračun koji obuhvaća i sredstva za rad sudova donosi se nakon što HS zatraži mišljenje od Vrhovnog suda.

Tumačenje propisa

Zakone u pravilu tumače sudovi. Međutim, ako zakon nije jasan onda se može zahtijevati od HS da da vjerodostojno tumačenje zakona. Takva vjerodostojna tumačenja su vrlo rijetka. U najvećem broju slučajeva zakone, dakle, tumače u okviru svojih ovlasti sudovi. Zakonodavna vlast ne može zahtijevati od sudova da oni daju tumačenje zakona. Sudovi, pak, tumačenje zakona daju u pravilu samo kroz konkretne predmete. U slučaju razlika u pravnim stavovima sudsku praksu se ujednačava na sjednicama sudskih odjela i odlukama Vrhovnog suda. Odjeli su organizacijske jedinice sudova koje čine svi suci toga suda koji sude u određenom pravnom području (primjerice iz područja kaznenog ili građanskog prava i slično). Odluke donesene na sjednicama odjela obvezuju onda sva vijeća ili suce pojedince koji se nalaze u sastavu tih odjela, a koji sude onda u konkretnim predmetima.

Nadzor sudova nad ustavnošću zakona

U Republici Hrvatskoj postoji posebna institucija – Ustavni sud Republike Hrvatske. Iako je riječ o instituciji koja u svom nazivu ima riječ "sud", ta institucija nije dio sudbene vlasti, već predstavlja posebnu ustavnu instituciju. Ustavni sud Republike Hrvatske, uz ostalo, odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom, odnosno, o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom.

Sudovi, pak, sude na osnovi Ustava i zakona, kao i na osnovi međunarodnih ugovora koji su dio pravnog poretka Republike Hrvatske. Ako neki sud smatra da zakon koji treba u postupku primijeniti nije suglasan Ustavu, zastat će s postupkom i zahtijevati od Vrhovnog suda da podnese Ustavnom sudu Republike Hrvatske zahtjev za ocjenu ustavnosti zakona. Ako Vrhovni sud nađe da nema osnove za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske ili ako u roku od 60 dana od prijema prijedloga, ne podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti zakona, niži sud će primijeniti postojeći zakon. Ako, pak, sud u postupku nađe da drugi propis, koji bi trebao primijeniti, nije suglasan Ustavu ili zakonu, taj propis neće primijeniti, i o tome će izvijestiti Vrhovni sud.

Odnos između sudstva i izvršne vlasti

Izvršna vlast ima ograničenu mogućnost kontrole sudbene vlasti. Ta kontrola odnosi se isključivo na obavljanje poslova sudske uprave, tj. izvršna vlast ne može ni na koji način ulaziti u konkretne postupke za koje su nadležni sudovi, kao i u odluke koje se tim povodom donose. Ovlast najvišeg tijela za obavljanje poslova pravosudne uprave ima ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa. Ta ovlast uključuje, primjerice, osiguranje materijalnih, financijskih, prostornih i drugih uvjeta za rad sudova, nadzor nad financijskim i materijalnim poslovanjem sudova, skrb za školovanje i stručno usavršavanje sudaca i drugog sudskog osoblja, ispitivanje predstavki i pritužbi građana na rad sudova koji se odnose na odugovlačenje sudskog postupka ili na ponašanje suca ili drugog sudskog djelatnika prema stranci tijekom postupka ili obavljanja drugih službenih radnji, nadzor nad redovitim obavljanjem poslova u sudu i slično. Prema tome, izvršna vlast nema nikakve ovlasti u odnosu na bitnu funkciju sudova, tj. na funkciju suđenja.

Dakako, kroz osiguravanje financijskih sredstava izvršna i zakonodavna vlast utječu na status sudbene vlasti, jer kroz bolje materijalne uvjete te osiguranje dovoljnog broja sudaca i drugog sudskog osoblja izvršna i zakonodavna vlast mogu osigurati da i sudbena vlast efikasnije radi svoj posao.

Kao što je već rečeno, kad je bila riječ o zakonodavnoj vlasti, sudstvo ima mogućnost inicijative izvršnoj vlasti za predlaganje zakona ili može stavljati primjedbe i prijedloge na nacрте, odnosno, prijedloge zakona koje predlaže izvršna vlast. Stajališta sudbene vlasti nisu formalno

obvezujuća za izvršnu i za zakonodavnu vlast, već ih one uvažavaju, ako postoji snaga logičkog i pravnog argumenta.

Kaznena nadležnost

Državno odvjetništvo je samostalno i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih i drugih kažnjivih djela, poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske, te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava i zakona. To tijelo, dakle, nije sudbena vlast i pred sudovima ima status stranke. Na čelu državnog odvjetništva nalazi se Glavni državni odvjetnik.

Funkcije državnog odvjetništva i sudstva su, dakle, odvojene. Na zahtjev državnog odvjetnika istragu provode istražni suci. Istraga je kao dio kaznenog procesa uređena propisima u sklopu Zakona o kaznenom postupku. Jamstva neovisnosti istražnih sudaca jednaka su jamstvima koje ima svaki drugi sudac u Republici Hrvatskoj, a o kojima je već bila riječ u ovom materijalu.

Budući da policija kaznene prijave protiv počinitelja kaznenih djela podnosi državnom odvjetništvu ono ima stvarnu mogućnost usmjeravanja rada policije na način da zahtijeva da te prijave budu tako činjenično i pravno obrađene da omogućuju i odluku državnog odvjetnika hoće li protiv počinitelja kaznenog djela podignuti optužni akt i time pokrenuti sudski postupak. U tom smislu rad policije je pod kontrolom državnog odvjetništva.

Upravljanje, financiranje i infrastruktura sudova

Poslove pravosudne uprave organizira Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske. Međutim, za konkretno obavljanje poslova sudske uprave ministarstvo se dužno obratiti predsjedniku odgovarajućeg suda. Poslovi sudske uprave, koje obavlja predsjednik suda, obuhvaćaju osiguranje uvjeta za pravilan rad i poslovanje suda. Tako se predsjednici sudova skrbe se o urednom i pravodobnom obavljanju poslova u sudu, razmatraju predstavke i pritužbe stranaka na rad suda, organiziraju stručne poslove u vezi s ostvarivanjem dužnosti i prava službenika i namještenika, skrbe o stručnom usavršavanju sudaca, sudskih savjetnika, sudskih vježbenika i drugih službenika i namještenika, brinu se za zakonito, financijsko i materijalno poslovanje suda i slično.

Posebno o sredstvima za rad sudova

Sredstva za rad sudova osiguravaju se Državnim proračunom Republike Hrvatske koji se donosi krajem tekuće, za sljedeću kalendarsku godinu. Ta sredstva obuhvaćaju i sredstva za plaće sudaca, sudskih službenika i namještenika i sredstva za materijalne rashode i opreme i slično. Državni proračun donosi HS na temelju prijedloga Vlade Republike Hrvatske. Prema tome postoji ozbiljna funkcionalna zavisnost sudbene vlasti u odnosu na izvršnu i zakonodavnu, jer izvršna, kao predlagatelj, i zakonodavna, kao donositelj zakona, stvarno odlučuju kolika će sredstva za rad sudbene vlasti biti osigurana.

Plaće sudaca utvrđene su posebnim zakonom. Tim zakonom nastojalo se plaće sudaca dovesti u rang plaća koje primaju funkcionari odgovarajućeg ranga zakonodavne i izvršne vlasti.

Plaće službenika i namještenika regulirane su posebnim zakonom, koji se odnosi i na plaće službenika i namještenika u državnoj upravi.

Proračun sudova odnosno njegovo ostvarenje i zakonitu primjenu nadzire Ministarstvo pravosuđa. Predsjednici sudova također su dužni voditi računa o materijalnom i financijskom poslovanju sudova.

Određivanje broja sudaca i drugog sudskog osoblja

Broj sudaca određuje ministar pravosuđa na temelju prijedloga proširene Opće sjednice Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

Nadzor nad zapošljavanjem sudskih službenika i namještenika ima Ministarstvo pravosuđa koje odobrava popunjavanje upražnjenih ili otvaranje novih službeničkih radnih mjesta.

Predsjednik suda donosi godišnji raspored rada sudaca i drugog sudskog osoblja. Time se omogućuje ostvarenje načela da se predmeti koji budu primljeni u sud raspoređuju sucima u rad po objektivnim, stručnim kriterijima. Radom drugog sudskog osoblja u sudu upravlja predsjednik suda.

Poslovni i tehnički standardi za sudove

Postoji poseban akt – Sudski poslovnik – kojim se uređuje unutarnje poslovanje sudova. Tim aktom, kojeg donosi ministar pravosuđa, utvrđuju se i poslovni i tehnički standardi za obavljanje poslova u sudu (primjerice veličina sudnica, tehnička oprema, uključivo i računala i slično).

Postupno se u sve sudove uvodi računalna oprema. Svim sucima stoji na raspolaganju mogućnost pregleda svih publikacija u kojima se objavljuju propisi. Svi suci imaju tu mogućnost pregledom pisanih publikacija, a dio i primjenom računalne tehnike. Sucima se omogućuje i pristup sudskoj praksi koju Vrhovni sud tradicionalno objavljuje u pisanom obliku, a od prije nekoliko godina ta je praksa, za sada, samo djelomično, dostupna i na internetu. Upravo je u pripremi uvođenje novog računalnog programa koji bi omogućio dostupnost svih odluka Vrhovnog suda putem računala svekolikoj javnosti. Taj se program provodi uz pomoć Europske komisije.

Objavljivanje sudskih odluka

Vrhovni sud ima dugu tradiciju objavljivanja sudskih odluka. Riječ je o publikacijama u kojima se iznose stajališta koja se tiču onih odluka koje su se u praksi pokazale spornima i u kojima su iznesena principijelna stajališta važna za primjenu propisa i sudsku praksu. Ne objavljuju se odluke koje su tehničke prirode ili one u kojima se ponavljaju stajališta koja su već prije publicirana. Ova publikacija objavljuje se u pisanom obliku dva puta godišnje i dostupna je javnosti kroz knjižarsku mrežu, a u cijelosti se prenosi i na web stranicu Vrhovnog suda. Pristup web stranici je besplatan i otvoren najširoj javnosti.

O tome koje će se odluke objaviti odlučuje posebno uredničko vijeće sastavljeno od sudaca Vrhovnog suda. Troškove objavljivanja snosi Vrhovni sud Republike Hrvatske u okviru sredstava koja su mu osigurana državnim proračunom.

Suradnja sudova sa stručnjacima iz drugih područja

Procesni propisi parničnog, kaznenog, prekršajnog, trgovačkog, upravnog i drugih grana prava omogućuju suradnju sudova sa stručnjacima iz drugih područja. Suci često koriste mogućnost da se o pitanjima koja nisu pravna očituju stručnjaci iz drugih područja (medicinari, prometni vještaci, forenzičari, financijski i drugi vještaci).

Suci nisu ovlašteni pojedine aktivnosti istrage ili odlučivanja delegirati takvim stručnjacima. Međutim, suci su ovlašteni i dužni ocijeniti vrijednost takvih stručnih mišljenja, a to pravo pripada i strankama, koje mogu staviti primjedbe na nalaze i mišljenje sudskih vještaka. U takvom slučaju sud ponajprije pokušava nejasnoće u nalazu i mišljenju vještaka otkloniti dodatnim očitovanjem vještaka ili njegovim saslušanjem pred sudom, a ako ta pitanja ne uspije razjasniti onda se može odrediti i vještačenje po novim, drugim vještacima.

2. UNUTARNJA NEOVISNOST

Ustav Republike Hrvatske kao najviši državni akt sadrži odredbe koje omogućuju provedbu načela neovisnosti sudaca. To su odredbe: 1) imenovanju i razrješenju sudaca, te o njihovoj stegovnoj odgovornosti; 2) stalnosti sudačke dužnosti i 3) imunitetu sudaca.

Imenovanje, razrješenje i stegovna odgovornost sudaca

Ustavom Republike Hrvatske predviđeno je da suce, u skladu s Ustavom i zakonom, imenuje i razrješuje, te o njihovoj stegovnoj odgovornosti odlučuje posebno tijelo – Državno sudbeno vijeće (dalje: DSV). To tijelo ima jedanaest članova koje iz reda istaknutih sudaca, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti bira HS. Sedam članova toga vijeća, dakle većina, su suci, pri čemu mora biti osigurana zastupljenost svih sudova u Republici Hrvatskoj s obzirom na njihovu vrstu i stupanj. Dva člana DSV su iz reda sveučilišnih profesora pravnih znanosti i dva iz reda odvjetnika. Predsjednici sudova ne mogu biti birani za članove DSV. U članstvo DSV ne mogu biti birani predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti, niti predstavnici drugih državnih tijela, udruga građana i slično.

Odluka o imenovanju suca je konačna i odmah provediva. Time je praktično Ustavom zajamčeno da će o imenovanju, razrješenju sudaca i o njihovoj stegovnoj odgovornosti odlučivati ljudi koji su profesionalno vezani, izravno ili neizravno, upravo uz sudačku profesiju.

Stalnost sudačke dužnosti

Važan element i jamstvo neovisnosti sudaca je činjenica da je Ustavom Republike Hrvatske propisano da je sudačka dužnost stalna. Imenovani sudac, po redovitom tijeku stvari, ostaje na dužnosti do dana kada navršava 70 godina života. To vrijedi za sve suce bez obzira na vrstu ili stupanj suda u kojem obavljaju dužnosti. Iznimno prigodom prvog stupanja na sudačku dužnost suci se imenuju na vrijeme od pet godina. Nakon ponovnog imenovanja sudac obavlja svoju dužnost stalno, dakle, do navršenih 70 godina života.

DSV odlučuje i o stegovnoj odgovornosti sudaca za stegovna djela učinjena u obavljanju sudačke dužnosti. Sudac nezadovoljan odlukom Državnog sudbenog vijeća ima mogućnost žalbe Ustavnom sudu Republike Hrvatske.

Već smo u prvom dijelu ovog materijala (vanjska neovisnost) pisali o postojanju posebnog imunitetu sudaca kao jednom od jamstava neovisnosti sudaca. Upućujemo čitatelja na taj dio materijala.

Popunjavanje sudačkih mjesta i napredovanje u službi

Tijekom svoje karijere suci mogu prelaziti u sudove druge vrste ili na više sudove.

Sva slobodna sudačka mjesta (bez obzira na rang suda) se javno oglašavaju i upućuje se poziv kandidatima koji ispunjavaju zakonom propisane uvjete da se jave.

U svim višim sudovima formirana su posebna sudačka vijeća, koja na tajnim izborima biraju svi suci s područja određenog takvog suda. Sudačka vijeća su oblik sudačke samouprave. Ta vijeća daju mišljenja o svakom kandidatu. Ta mišljenja i mišljenje koje daje Odbor za pravosuđe Hrvatskog sabora, prezentiraju se zatim DSV koje odlučuje o imenovanju sudaca.

Važan element radnih uvjeta sudaca su i njihove plaće. O tome smo više pisali u prvom odjeljku ovog rada (vanjska neovisnost). Zato upućujemo na taj odlomak rada uz dopunu da su plaće državnih odvjetnika kao tijela koje ne spada u sudbenu vlast, u užem smislu te riječi, izjednačene s plaćama sudaca s obzirom na rang i vrstu posla koje obavljaju državni odvjetnici.

Rad sudaca

Kvantitativna obveza sudaca da riješe određeni broj sudskih predmeta uređena je posebnim aktom kojeg donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa na prijedlog proširene opće sjednice Vrhovnog suda. Tim mjerilima je predviđeno koji broj predmeta treba riješiti jedan sudac imajući na umu prosjek vrste i složenosti posla. Mjerila se zasnivaju na procjeni koja se temelji na iskustvu rada na određenim predmetima kroz više godina. Rad svakog suca se statistički prati mjesečno, tromjesečno, polugodišnje i godišnje, te se ocjenjuje je li obavio onaj opseg posla koji je propisan tim mjerilima, uz pretpostavku da je bio opterećen predmetima prosječne težine.

Statistički se prati i kvalitativni učinak rada sudaca na način da se utvrđuje koliki broj odluka je u žalbenom ili drugom postupku po pravnim lijekovima potvrđen, ukinut ili preinačen.

Podaci o kvantitativnom i kvalitativnom radu sudaca prezentiraju se DSV prigodom kandidature za promaknuće, ali i prigodom redovitog ocjenjivanja sudaca u pogledu obavljanja sudačke dužnosti.

Neovisnost sudaca pri odlučivanju

Pri odlučivanju suci su vezani Ustavom i zakonom, te međunarodnim ugovorima koji su dio pravnog poretka Republike Hrvatske. Zabranjen je svaki oblik utjecaja na donošenje sudske odluke, a posebno: svaka uporaba javnih ovlasti, sredstava javnog priopćavanja i uopće javnih istupanja radi utjecanja na tijek i ishod sudskih postupaka. Odluku suda smije mijenjati i ukidati samo sud u čiju nadležnost spada predmet u postupku propisanim zakonom.

Sudske odluke se donose u obliku presude ako sud odlučuje o meritumu, a u obliku rješenja ako odlučuje o postupovnim pitanjima. Iznimno, u posebnim slučajevima propisanim zakonom, rješenjem se odlučuje i o nekim meritornim pitanjima. Sudske odluke u pravilu imaju obrazloženje, a ono može izostati samo ako se stranke s time suglase.

U uvodu presude uvijek se navodi koji je sudac ili koje sudsko vijeće donijelo odluku.

Postoje rokovi u kojima se sudske presude moraju napisati i otpremiti strankama. Činjenica da sud prekorači taj rok ne predstavlja razlog koji bi povodom pravnog lijeka doveo do ukidanja predmeta i vraćanja na ponovni postupak. Međutim, slučajevi u kojima sudac kroz dulje vrijeme ne napiše i ne otpremi presudu mogu biti razlog za njegovu stegovnu odgovornost, pa čak i za razrješenje od sudačke dužnosti.

Neovisnost sudaca u vijeću i sudska praksa

U pravnim stvarima iz sudske nadležnosti u prvom stupnju u pravilu sudi sudac pojedinac (načelo monokracije). U kojim slučajevima sudovi u prvom stupnju sude u vijeću određuje se zakonom. U suđenju u nekim kaznenim predmetima sudjeluje i porota – građani koji nisu profesionalni suci. U višem stupnju sudovi, u pravilu, sude u vijeću, a iznimno i u tom postupku može suditi i sudac pojedinac.

Kada sud sudi u vijeću, predsjednik vijeća ima položaj prvog među jednakim i nije ovlašten davati obvezujuće upute drugim članovima. Svi članovi vijeća su profesionalni suci, i svi, dakle, i predsjednik vijeća imaju pravo na izdvojeno mišljenje.

S obzirom na različite vrste postupka različit je i broj članova vijeća koji odlučuju o pojedinim predmetima. Već smo rekli da su vijeća u pravilu oblik u kojem sudovi donose odluke u drugom stupnju. Tako o žalbama protiv prvostupanjskih presuda donesenih u građanskim i kaznenim predmetima odlučuju drugostupanjski sudovi, u pravilu, u vijeću sastavljenom od trojice profesionalnih sudaca. Isto tako sastavljeno je i vijeće Vrhovnog suda Republike Hrvatske u

kaznenim predmetima, kad taj sud sudi u drugom stupnju. Vijeće Vrhovnog suda koji sudi u parničnim predmetima povodom revizije kao izvanrednog pravnog lijeka (treći stupanj) sastavljeno je od pet sudaca. Odluke o konkretnim predmetima donose se u takvim vijećima.

Kao što smo već naveli sudovi sude na temelju Ustava i zakona. Važnu ulogu ima i sudska praksa, ali nije riječ o sustavu presedana. Međutim, odluke viših sudova obvezuju sudove nižih stupnjeva snagom pravnog argumenta, pa se tako postiže i učinak ujednačavanja sudske prakse. Sud prvog stupnja nije u obvezi prihvatiti pravno stajalište drugostupanjskog suda, ali je u obvezi izvesti sve postupovne radnje i raspraviti sva sporna pitanja na koje je upozorio drugostupanjski sud u odluci kojom je predmet vraćen na ponovno suđenje. U nekim postupcima postoji obveza sudova nižeg stupnja da prihvate i pravna stajališta, ali samo kad je riječ o stajalištima Vrhovnog suda. Takvu obvezu nalazimo primjerice u Zakonu o parničnom postupku.

U sjednicama sudskih odjela koji obuhvaćaju više vijeća istog suda, u određenoj grani sudovanja (primjerice građanskoj ili kaznenoj), ne donose se odluke u konkretnim predmetima, već se zauzimaju zajednički stavovi, koji su obvezujući za sva vijeća, ako dođe do sukoba pravnih mišljenja u istoj činjeničnoj i pravnoj situaciji između dva ili više vijeća. To je način na koji se utječe na ujednačavanje sudske prakse. Stavovi koje prihvate sudski odjeli tada su obvezatni za sve suce, odnosno, sudska vijeća u sastavu takvog odjela. Stavovi su obvezatni ako ih prihvati većina svih sudaca u odjelu.

Kodeks sudačke etike

Ne postoji kodeks sudačke etike, ali postoje posebna pravila u Zakonu o sudovima koja na opći način uređuju ponašanje sudaca. Propisuje se da se sudac mora ponašati tako da ne umanjuje svoj ugled i ugled sudbene vlasti, te ne dovede u pitanje svoju nepristranost i neovisnost u suđenju i samostalnost sudbene vlasti. Sudac ne smije pripadati ni jednoj političkoj stranci niti sudjelovati u njenim aktivnostima. Sudac ne smije obavljati odvjetničku ili javnobilježničku službu ili poslove člana upravnog ili nadzornog odbora trgovačkog društva ili druge pravne osobe koje je osnovao radi stjecanja dobiti. Sudac ne smije obavljati ni drugu službu ili posao koji bi mogli utjecati na njegovu samostalnost, nepristranost ili neovisnost ili bi se umanjio njegov društveni ugled ili je inače nespojiv s obnašanjem sudačke dužnosti. Ovdje smo spomenuli tek neka od tih pravila.

Sudačke udruge

U Republici Hrvatskoj postoji jedna sudačka udruga u koju je učlanjen dio hrvatskih sudaca. Ostali suci nisu članovi te udruge. Ta udruga ima svoj interni Kodeks sudačke etike, ali koji nema nikakvih sankcija za kršenje tog kodeksa.

Stegovna odgovornost

Već smo govoreći o načelima koje osiguravaju neovisnost sucima, spomenuli da postoji mogućnost stegovne odgovornosti sudaca. O tome odlučuje posebno državno tijelo – DSV, o čijem sastavu već govorili u ovom materijalu. Pri tome smo istaknuli da je ono pretežno sastavljeno od sudaca, a od tzv. "vanjskih" članova tu su samo predstavnici Hrvatske odvjetničke komore i pravnih fakulteta u Hrvatskoj. U sastavu Državnog sudbenog vijeća, dakle, nema političara bilo iz zakonodavne bilo iz izvršne vlasti, pa u stegovnoj odgovornosti sudaca zapravo odlučuju pravni profesionalci koji su izravno ili neizravno vezani za sudbenu vlast.

Postupak protiv suca mogu pokrenuti predsjednik njegovog suda, predsjednik višeg suda, ministar pravosuđa ili predsjednik Vrhovnog suda. Sucu se uvijek mora omogućiti obrana, a njegovo je pravo da uzme i branitelja.

Za počinjenja stegovna djela mogu se izreći sljedeće stegovne kazne: ukor, novčana kazna do jedne trećine plaće ostvarene u prethodnom mjesecu kroz najdulje šest mjeseci i razrješenje od dužnosti. Dakako, razrješenje o dužnosti može se izreći samo za stegovno djelo ako je počinjeno pod osobito teškim okolnostima.

Postoji i mogućnost suspenzije suca.

Sudac nezadovoljan odlukom o njegovoj stegovnoj odgovornosti može žalbu podnijeti Ustavnom sudu Republike Hrvatske.

Odnos prema javnosti i medijima

Sudske su rasprave javne i presude se izriču javno u ime Republike Hrvatske. Samo iznimno javnost se može isključiti iz cijele ili dijela rasprave zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, osobito ako se sudi maloljetnicima ili radi zaštite privatnog života stranaka, ili u bračnim sporovima i slično.

Već smo u prvom dijelu ovog materijala (vanjska neovisnost) naveli da Vrhovni sud ima dugogodišnju tradiciju u publiciranju sudske prakse. Upućujemo na taj dio materijala.

Načelo javnosti omogućuju da sredstva javnog priopćavanja mogu prisustvovati svim sudskim raspravama, uključivo i objavljivanju presuda. Ne postoji zakonska obveza objavljivanja datuma rasprave, međutim, mediji o tome mogu dobiti sve informacije u odgovarajućim službama suda. Vrhovni sud uveo je praksu da u slučajevima kada se održavaju javne drugostupanjske ili trećestupanjske sjednice, o tome izvješćuje javnost na svojoj web stranici.

Novinari mogu pratiti suđenje od početka pa do zaključenja glavne rasprave kao i sjednice sudskih vijeća u drugom ili trećem stupnju, koji imaju značaj javnih sjednica, bez ikakvih ograničenja i o tome mogu izvještavati javnost. Ograničenja se odnose samo na upotrebu tehničkih sredstava, fotografskih aparata, uređaja za snimanje glasa ili televizijsko snimanje.

Naime, u sudnicama je dopušteno fotografsko snimanje uz dopuštenje nadležnog predsjednika suda, a tonsko ili televizijsko snimanje uz odobrenje predsjednika Vrhovnog suda. Propis o tonskom ili televizijskom snimanju sudskih rasprava u pravilu se primjenjuje tako da se dopuštenje za snimanje daje prigodom izricanja sudskih presuda u predmetima koji su izazvali osobit interes javnosti.

Odluke koje donose sudovi povodom pravnih lijekova (žalbe, revizije i slično) donose se u sjednicama vijeća koje nisu otvorene za javnost. Međutim, sve te odluke postaju dostupne javnosti odmah nakon što budu otpremljene iz suda višeg stupnja koji je odlučivao o pravnom lijeku.

S novinarima u pravilu komuniciraju predsjednici sudova ili suci koje oni na to ovlaste.

Suci, pazeći na svoje osobno dostojanstvo i dostojanstvo službe mogu nastupati u medijima, davati intervjue, pisati, sudjelovati u raznim oblicima radijskih i televizijskih emisija i slično. Oni moraju jasno reći nastupaju li samo u svoje ime ili u ime institucije u kojoj rade.

Svim medijima dostupne su sve odluke nakon što one budu napisane i otpremljene iz suda, bilo sudu nižeg stupnja, bilo strankama.

Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Ivica Crnić, dipl. iur.